

49 ZBIRKA
RAZPOZNAVANJA
RECOGNITIONES

Jernej Komac

»SRCE SE MI TRGA OD ŽALOSTI«

Vsakdanje življenje
prebivalstva na
Bovškem med
véliko vojno

INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO
Ljubljana 2022

INŠTITUT
ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO
ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

49 ZBIRKA
RAZPOZNAVANJA
RECOGNITIONES

Jernej Komac

**»SRCE SE MI TRGA
OD ŽALOSTI«**

**Vsakdanje življenje
prebivalstva na Bovškem
med véliko vojno**

ZALOŽBA INŠTITUTA ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

Odgovorna urednica: dr. Mojca Šorn
Založnik: Inštitut za novejšo zgodovino
Zanj: dr. Andrej Pančur

Sozaložnik: Arhiv Republike Slovenije
Zanj: dr. Bojan Cvelfar

ZBIRKA RAZPOZNAVANJA / RECOGNITIONES 49
ISSN 2350-5664

Jernej Komac
»SRCE SE MI TRGA OD ŽALOSTI«
Vsakdanje življenje prebivalstva na Bovškem
med véliko vojno

Recenzenta: dr. Damijan Guštin
dr. Miha Šimac

Jezikovni pregled: Katja Bergles Bricman

Prevod povzetka: Studio S.U.R.

Oblikovanje: Barbara Bogataj Kokalj
Maša Bogataj

Slikovno gradivo Zgoraj: SI AS 1201, p. e. 71, fotografija št. 125
na ovitku: Spodaj: ÖSTA, KA, BS, I. WK, Fronten Isonzo, Nr. 361

Tisk: Medium d.o.o.

Naklada: 300 izvodov

Izid knjige je Javna agencija za raziskovalno dejavnost
finančno podprla: Republike Slovenije

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.473)“1914/1918“

KOMAC, Jernej

„Srce se mi trga od žalosti“ : vsakdanje življenje prebivalstva na Bovškem med véliko vojno / Jernej Komac ; [prevod povzetka Studio S.U.R.]. - Ljubljana : Inštitut za novejšo zgodovino, 2022. - (Zbirka Razpoznavanja = Recognitiones, ISSN 2350-5664 ; 49)

ISBN 978-961-7104-21-9

COBISS.SI-ID 123241219

VSEBINA

- 7 **UVOD**
- 10 Vélíka vojna in zgodovinoписje
- 16 Zgodoviniti izkušnjo vélike vojne
- 20 Drobci virov v poplavi vélike vojne
- 24 O zamišljenem sestavu dela

- 27 **PRVO LETO VÉLIKE VOJNE NA BOVŠKEM**
- 31 Vse prej kot običajno leto 1914
- 39 Izbruh svetovne vojne
- 43 V vojno
- 62 Slutnje postanejo resničnost: Vojna z Italijo

- 73 **PREBIVALSTVO IZ OČI V OČI Z VOJNO:
BOVŠKO GRE V BEGUNSTVO**
- 79 V notranjeavstrijske dežele
- 114 »I profughi di Plezzo«: Begunci v Italiji

- 131 **VSAKDANJE ŽIVLJENJE V NEPOSREDNEM
ZALEDJU FRONTE**
- 147 »Sir za koruzno moko«: Skromna preskrba tekom vojne
- 165 »Boj proti Veneri«: Interakcije prebivalstva in vojaštva v zaledju
- 174 Duhovna oskrba prebivalcev za frontno črto
- 187 »Bati se je, da otroci skoro podivjajo«: Šolstvo med vojno
- 195 V službi domovine na domačih tleh
- 203 Občinski možje in njih delo v zaledju

211	»VRNEMO SE NA SPOMLAD«: ZADNJE LETO VÉLIKE VOJNE
216	»Laški okopi in žične ograje«: Začetno obdobje po ofenzivi
224	Množično vračanje bovških beguncev v razdejane kraje
238	Zmagovalci vélike vojne ponovno na Bovškem
259	ZAKLJUČEK: VÉLIKA VOJNA IN NJENA ZAPUŠČINA
264	Sklep
267	POVZETEK
273	SUMMARY
279	VIRI IN LITERATURA
301	SEZNAM KRATIC
305	IMENSKO KAZALO
315	O AVTORJU

POVZETEK

**»SRCE SE MI TRGA
OD ŽALOSTI«**

**Vsakdanje življenje
prebivalstva na Bovškem
med véliko vojno**

Monografija o vsakdanjem življenju na Bovškem se začne s predzgodbo o dogajanju v prvi polovici leta 1914, ki je potekalo, kot je bilo tedaj običajno za skupnost na Bovškem. S sarajevskim atentatom na prestolonaslednika Franca Ferdinanda se je vsakdanje življenje občutno spremenilo. Tako kot na celotnem območju Avstro-Ogrske, vsaj tistem izven območja frontnih linij, je v prvem letu vojne življenje potekalo po spremenjenih tirnicah vojnega absolutizma. Potem ko je bila razglašena vojna, so domove redno zapuščali moški, ki so bili vpoklicani v vojsko. Slednji so se s pomočjo pisem ali pozdravov v časopisju javljali z vzhodnega in balkanskega bojišča. Kmalu po nastopu vojnega stanja, ko je vse niti življenja začela vleči vojaška oblast, je bila na Srpenici ustreljena grofica Lucy Cristalnigg, ena prvih civilnih žrtev vélike vojne na slovenskih tleh. V vsakdanje življenje je vstopila totalna vojna. Šole so prekinile z običajnim poukom – med šolske klopi je sedla vojna, ki so jo otroci podpirali s patriotičnim in dobrodelnim delovanjem. Že v prvem letu vélike vojne so se tudi na Bovškem spremenile prehrabne razmere, ki jih je huda zima 1914/15 še zaostрила.

Z začetkom leta 1915 so vojaške priprave na območju Bovškega dale slutiti, da bo prišlo do spopada s sosedo Italijo, ki je leta 1914 razglasila svojo nevtralnost. Krajša obrambna linija, ki so jo enote avstro-ogrske vojske utrjevale vzdolž pobočja Svinjaka med najožjima prehodoma v dolino Koritnice in dolino Soče (med Kluzami in Kršovcem), je morebitni vojni z Italijo še kako pritrjevala. Ozračje je bilo napeto v dneh pred razjasnitvijo situacije z Italijo.

Z italijansko vojno napovedjo je Bovško vstopilo v novo obdobje vélike vojne. Območje je postalo del začasne avstro-ogrske obrambne linije, ki naj bi upočasnila prodor italijanske vojske v notranjost države. A začasna obrambna linija, ki se je kmalu izkazala za stalno, je imela za bovško prebivalstvo dolgotrajne posledice. Območje bojev ni dopuščalo naselitve civilnega prebivalstva, zato je to moralo biti evakuirano. Prvi dan po vojni napovedi je vojaška oblast za del Bovškega zaukazala

evakuacijo, ki je zajela prebivalstvo bovške kotline od ožine pri slapu Boki do obrambne linije na pobočju Svinjaka. Kasneje so bili izseljeni še kraji vzhodnejše in zahodnejše od omenjenega območja. Evakuacija je bila izvedena hitro in začelo se je obdobje večletnega begunstva.

Izkušnja vélike vojne na Bovškem je tako pri veliki večini prebivalstva povezana z begunsko izkušnjo. Na eni strani so bili begunci v notranjosti lastne države. To so bili prebivalci Bovca, Čezsoče, Plužen, Lepene ter delno Loga in Soče. Življenje v begunstvu je izkazovalo različne strategije preživetja, ki so jih bovške družine izvajale na dnevni ravni po številnih krajih znotraj avstrijske polovice monarhije, po deželah Kranjske, Koroške in Štajerske ter v begunskih taboriščih. Družine, posameznice in posamezniki so na različne načine skušali poskrbeti za preživetje. Preskrba s hrano je bila z vsakim letom vélike vojne težja, saj je bilo pomanjkanje v državi vse večje. Vélika vojna je postajala vélika lakota. Življenje v begunskih taboriščih je bilo do potankosti urejeno, za vsa področja je bilo poskrbljeno in vse organizirano, medtem ko so se morali begunci izven taborišč znajti na svoj način. Njihovo življenje je bilo odvisno od številnih dejavnikov, a so imeli določeno svobodo gibanja, ki so jo nekateri izkoristili tudi za obisk domačih krajev.

Na drugi strani so bili begunci v notranjosti tuje države, države sovražnice. Predvsem prebivalci Srpenice in Žage so begunstvo preživljali v mnogih krajih v notranjosti Italije, kjer so se morali prilagoditi novemu življenjskemu okolju. Njihovo begunstvo v Italiji je bilo nekoliko lažje, saj pomanjkanja hrane niso doživeli. Spremljale so jih težave, ki sta jih predstavljala predvsem drugo jezikovno okolje ter pomanjkanje stikov z znanci in domačimi znotraj Avstro-Ogrske. Kljub temu pa ne moremo reči, da je bila zaradi tega travma begunstva kaj manjša, saj človeških izkušenj ne moremo primerjati. Izkušnja vsake družine je bila svojevrstna in hkrati skupna, saj v begunstvo niso odšli sami, ampak v celotnih skupnostih, in so se tako tudi naselili po krajih. Begunce v Italiji je begunska izkušnja spremljala še v leto

1919 po koncu vélike vojne, medtem ko so se begunci znotraj Avstro-Ogrske v večji meri vrnila leta 1918.

Poleg begunskega življenja je za del bovškega prebivalstva življenje teklo naprej na domačih tleh. Potek frontne linije na Bovškem je dopuščal, da so tri vasi ostale skoraj v celoti naseljene. Vsakdanje življenje v teh krajih je bilo zaradi bližine fronte, ki je bila ponekod komaj pet kilometrov oddaljena, dosti strožje in od vojaške oblasti bolj omejeno kot drugod v notranjosti države. Poleg stalne nevarnosti, ki so jo predstavljali predvsem artilerijski izstrelki z italijanske strani fronte ali preleti vojaških letal, so tudi množice vojaštva povzročile številne težave. Vojaška infrastruktura je povzročila pomanjkanje kmetijskih površin, večje pomanjkanje prehrane ter omejeno gibanje. Tako je bila potrebna večja iznajdljivost, da bi si posamezniki ali družine olajšali preživetje v medvojnem obdobju. Pri tem so skušali pomagati tudi občinski predstavniki in duhovniki, ki so poznali težave svojega prebivalstva.

Strategije preživetja, ki so se jih posluževale nekatere ženske v zaledju, so duhovnikom predstavljale velike težave moralne narave. Čeprav prostitucija na Bovškem ni bila vidno prisotna, je imela interakcija vojaštva in prebivalstva tako pozitivne kot negativne posledice. Prišlo je do porok in zgodili so se umori. Zgodb o življenju bovškega prebivalstva je mnogo, a vsem je skupna skrb za preživetje. Strategije preživetja v neposrednem zaledju fronte so bile odvisne tako od lastnega kmetijstva kot od pomoči države in v nekaj primerih od pomoči vojske. Kot v vsaki vojni se je boj za preživetje dogajal na bojnem polju in v zaledju. A ko je šlo za preživetje vojske, so prisilno v boj lahko vključili tudi civilno prebivalstvo.

Duhovno življenje v zaledju je potekalo z manjšimi spremembami. Vsi duhovniki so po najboljših močeh skrbeli za duhovno oskrbo prebivalcev. Poleg tega so duhovno pomoč nudili tudi vojakom, ko sami niso imeli na voljo vojaškega kurata. Vojna izkušnja župnijskega upravitelja Vinka Aljančiča v Soči kaže na ambicioznega duhovnika, ki se je dobro znašel v vojaških krogih. Svoje delovanje je usmeril tudi v šolstvo, saj je bil med drugim zaslužen za ponovno vzpostavitev šole v Soči, tako

da so šole v bovškem zaledju kljub krajšim prekinitvam delovale v celotnem vojnem obdobju.

Ni bilo malo domačinov, ki so véliko vojno doživeli na domačih tleh, kjer so delovali v vojaških, orožniških ali drugih delovnih enotah. Tu so skrbeli za red in mir, nadzorovali gozdove, vodili vojake po visokogorju in podobno. Predvsem izkušnje gorskih vodnikov je vojska spretno uporabila v začetnem obdobju vojne z Italijo in pred oktobrsko ofenzivo leta 1917. Svojevrstna je tudi vojna izkušnja Marije Komac, ki je ob začetku vojne delovala kot bolničarka na bojišču nad Koritnico.

Vsakanje življenje občinskih predstavnikov vseh treh krajev je bilo usmerjeno v sodelovanje z vojsko, ki je v ožjem frontnem območju imela najvišjo oblast. V skladu z navodili in ukazi, ki so jih prejeli od vojaških poveljstev na območju občin ali od višjih vojaških poveljstev s strani tolminskega okrajnega glavarstva, so urejali poslovanje občin. Poleg tega so skrbeli za zagotavljanje finančne in aprovizacijske pomoči svojim prebivalcem ter za prevoze vpoklicanih k naboru. Pomemben del občinskega življenja so bili obiski vojaških gostov pri poveljstvih, kjer so jih protokolarno sprejeli tudi župani.

Prebivalstvo v zaledju fronte je 24. oktobra 1917 doživelo noč, kot je tekom vojne z Italijo še ni bilo. Uspešna ofenziva, ki sta jo nemška in avstro-ogrska vojska izvedli pri Bovcu in Tolminu, je frontno linijo premaknila daleč v notranjost Italije. Glavnina vojske je zapustila ozemlje Bovškega in ljudje v begunstvu so upali na čimprejšnjo vrnitev, ki pa je bila zaradi prihajajoče zime prestavljena na pomlad 1918. Medtem pa so begunci in begunke v notranjosti Italije zaman upali na vrnitev, saj so jo dočakali šele ob koncu vélike vojne. Vrnitev v domače kraje je bila povsem nova izkušnja, ki je prebivalstvo zaznamovala z drugačno podobo pokrajine, kot so je bili vajeni. Vojna, ki je na Bovškem divjala dve leti in pol, je uničila domove, polja, gozdove in travnike, vendar pa je vrnitev v domače okolje za prebivalce pomenila olajšanje.

Življenje v zadnjem letu vojne je bilo povezano z zagotavljanjem prostora za bivanje in obnovo kmetijskih površin.

Obnova polj je bila nujna za zagotovitev živil v drugi polovici leta ter čez zimo. S pomočjo države ali na lastno pest so se vračajoči begunci spopadali s posledicami vojne, ki je divjala po domačih krajih. Gradili sočasne barake in čistili razbitine vojne. Življenje so skušali vrniti v tiste tirnice, v katerih so ga pustili v začetku leta 1915, čeprav ga je vojna do leta 1918 tako predrugačila, da to ni bilo več mogoče. A obnova življenja ni bila mogoča v polni meri, saj je vojna še vedno divjala.

Tretjega novembra 1918 se je v velika vojna na avstro-ogrskih tleh končala. Končala se je njena totalnost na vseh področjih življenja. Habsburška dvojna monarhija je že v dnevih pred podpisom premirja doživela svoj razpad. Razpadla je njena vojska na fronti in razpadlo je njeno ozemlje na več novih držav. Nekaj dni je nekdanje Avstrijsko primorje živelo kot del nove Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, vendar je po dogovoru med antantnimi silami iz leta 1915 pripadlo Italiji. Upanje o vključitvi v Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov je med številnimi prebivalci ostalo tudi po tem, ko je na Bovško vkorakala italijanska vojska, ki je prevzela oblast v prehodnem obdobju med vojno in mirom. Nova povojna italijanska uprava je hitro poskrbela, da je odstranila vse nevarne elemente – internirala nekdanje vojake in pomembnejše osebe v skupnostih – ter prebivalcem ponudila predvsem tisto, česar je najbolj primanjkovalo v vsakdanjem življenju – hrano.

S koncem velike vojne so se domov začeli vračati bovški begunci iz Italije ter vojaki z vseh front in iz ujetništva. A tudi na teh zadnjih poteh proti domu so se srečevali z mnogimi težavami in izzivi. Uradni konec vojne še ni pomenil konca vojaških spopadov, ki so izbruhnili vsepovsod po Evropi med novonastalimi državami in so se jim nekateri vojaki pridružili. Pot domov je zato za nekatere včasih trajala leta. Z zagotavljanjem redne preskrbe in z začetki organizirane povojne obnove je povojno življenje pod italijansko upravo postalo lažje. Kljub temu je bila povojna izkušnja izredno kompleksna, saj so se v italijanski politiki že kazale protijugoslovanske tendence, ki so zaznamovale prihajajoče obdobje.

SUMMARY

»MY HEART BREAKS WITH SORROW«

**Everyday Life of the Bovec
Region Inhabitants
During the Great War**

The present contribution about everyday life in the Bovec region begins in the first half of 1914 when the situation was still normal. However, with the assassination of Franz Ferdinand in Sarajevo, everyday life in the Bovec region changed profoundly. As in the other parts of Austria-Hungary – at least those not on the front lines – life was determined by wartime absolutism. After the proclamation of war, men started to leave their homes to serve in the military. However, they kept in touch by sending letters or greetings to their families and friends through newspaper advertisements. Shortly after the war broke out, the soldiers were not the only victims: in Srpenica, Countess Lucy Cristalnigg was shot in a military incident and became one of the first civilian casualties of the Great War in the territory of present-day Slovenia. This incident announced the beginning of a total war. Schools soon closed, while the war occupied the children with various patriotic and charitable tasks. The first year of the Great War also significantly changed the local diet, which worsened further by the coming winter.

At the beginning of 1915, military preparations in the Bovec region signalled the possibility of opening a new front against Italy, although Italy declared neutrality in the first year of the war. The Austro-Hungarian forces established a short defensive line along the slope of Mount Svinjak, where they defended the narrowest part of the upper valley towards the broader valleys of Koritnica and Soča. The situation became uncertain, and the tension weighed heavily on the local population.

Indeed, Italy soon declared war on Austria-Hungary, which meant a new stage in the development of the Great War for the Bovec region. The area became a part of a provisional Austro-Hungarian defence line, which was supposed to hinder the advance of the Italian Army towards the east. It soon turned out that the situation was much more permanent: the defence line remained in place and cut deeply into the region's everyday life. The battle zone did not allow for normal civilian life, which could only mean one thing: evacuation. On the very first

day of the war between Italy and Austria-Hungary, the military command ordered the evacuation of the entire Bovec region from the Boka waterfall up to the defence line at Mount Svinjak. Later, the surrounding areas were evacuated as well. Most of the population in the Bovec area was forced to flee immediately.

For the people from the Bovec area, the central experience of the Great War remained closely connected with flight. Some of them became refugees in the inner parts of Austria-Hungary: they mainly came from Bovec, Čezsoča, Plužna, Lepena, and partly Log and Soča. Families and individuals developed many unique survival strategies while finding a safe place to settle, mainly in the Austrian part of the Monarchy – in the provinces of Carniola, Carinthia, Styria, and in many refugee camps. Surviving the war as refugees mainly involved securing enough food – a task that became more and more difficult as the war progressed. The Great War became the great famine. However, life in the refugee camps was far less chaotic, well organised, and safer. However, those who stayed outside the refugee camps retained their freedom to travel and often used it to try to visit their hometowns.

On the other hand, some refugees from the territory of Austria-Hungary were evacuated into the enemy state of Italy. Especially the inhabitants of Srpenica and Žaga lived in the inner parts of Italy during the war, where they had to adapt to the new circumstances. Even though the environment was more foreign to them, they did not suffer food shortages like their compatriots in Austria-Hungary. The refugees from the Bovec area who were evacuated to Italy mainly struggled with the language barrier and the lack of a social network represented by their family and friends who had remained in the Austrian part of the Monarchy. However, the subjective experiences cannot be compared so easily: each family had to deal with its own difficulties, however similar they might have been to each other. However, those who found refuge in Italy experienced a more long-term displacement, as they could not return to their homeland until 1919 – in contrast to their compatriots who returned as early as 1918.

Some Bovec area inhabitants were not evacuated but stayed in their homes. The position of the defensive line allowed three villages to remain inhabited. Nevertheless, the front heavily determined the life of these people: due to the proximity of the front – less than five kilometres in some places – daily life was severely restricted compared to the interior parts of the state. The main dangers for the inhabitants of these villages included the possible artillery fire from the Italian side, aircraft overflights, and the sheer number of military personnel stationed in the area. The military infrastructure resulted in the lack of agricultural land, a greater need for food, and a severe restriction of movement. As a result, people living near the defence line also developed various strategies to help them survive the war. Community leaders and the clergy would often help the residents as best they could.

These strategies – especially by women at the rear of the front – represented a source of moral concern for the clergy. Although prostitution was not widespread, the interaction between the Army and the locals had positive and negative effects: they affected the number of marriages, births, and murders. The survival of the military and the civilian population went hand in hand, though it was not symmetrical: while the latter could occasionally rely on the military for help, the military had the power to secure the support of the local population regardless of their wishes.

The spiritual life near the front remained almost undisturbed. Clergymen remained active in their care for the inhabitants. They even extended their support to the military when military curates were unavailable. The story of Vinko Aljančič, a parish administrator in Soča, describes the individual ambition of some clergymen. Aljančič was transferred to the front as a substitute priest for the local inhabitants, and he also extended his activities to resuming primary school education, which had been interrupted at the beginning of the war with Italy.

Some of the locals spent the war as members of the military units, the armed police, or other labour units. They contributed

to peacekeeping in the communities, controlled the forests, and served as mountain guides for the military. The mountain guides proved particularly valuable to the Austro-Hungarian Army during the first years of the war and during the preparations for the offensive in October 1917. Marija Komac, a resident of Bovec, also joined the Army. For a short time, she was the only woman in the area to serve as a nurse near the battlefield above the village of Koritnica.

Municipal officials invested special efforts into coexisting peacefully with the military, especially since the Army exercised its supreme command over the territory in times of war. The military command passed orders and instructions to the municipal officials, thus influencing the work of the municipalities. Municipal officials were primarily concerned with providing financial support and food for the population, as well as with organising the transportation of men drafted for military service. The officials also exercised a vital protocol function and often participated in high-level visits of military guests.

On 24 October 1917, the people living near the front endured a night that was exceptional even for the wartime circumstances: the German and Austro-Hungarian Armies launched a joint offensive in the Bovec basin against the Italian Army and pushed the front far into the Italian territory. This caused most of the military units to move away from the Bovec region. The evacuated inhabitants began to hope to return to their homes, and they were indeed allowed to do so in the spring of 1918 and throughout 1919. For many refugees, returning to their home villages was yet another shocking experience. The landscape as they had known it was gone. Two and a half years of intense warfare near Bovec had completely destroyed houses, fields, forests, and meadows. Still, for most, returning here was a relief.

In the last year of the war, everyday life was primarily related to the recovery of housing and agricultural land. The latter was of utmost importance due to the general food shortage and the approaching winter. The refugees who returned to the Bovec

region faced the difficult circumstances alone or with some support from the state. Although the war had permanently altered the environment they returned to, they took the first steps to clear the rubble left by the war and construct temporary shelters. The turmoil of war in 1918 also impeded the residents' reconstruction ambitions.

On 3 November 1918, the Great War officially ended in the Austro-Hungarian area, affecting all spheres of life. The Dual Monarchy disintegrated already in the days before the signing of the peace treaty. The military structure at the front broke up, and so did the national territories. Several new states were formed. For a few days, the territory of the Austrian Littoral fell under the administration of a newly established state, the State of Slovenes, Croats and Serbs, until the 1915 Treaty of London allowed Italy to claim the territory. Many inhabitants of the Bovec region supported the new State of Slovenes, Croats and Serbs and hoped to return under its administration, even as the Italian military assumed the command of the territory during the transitional period between war and peace. The new Italian administration acted quickly: it interned the former soldiers and notable community leaders and provided the inhabitants with what they wanted most in their daily lives: food.

After the end of the Great War, the refugees from the Italian territory, as well as soldiers and prisoners of war from the Bovec region, returned to their homeland. Their journey to Bovec was not always easy. It took some soldiers years to return to their native villages, and some even joined the armed conflicts that emerged throughout Europe and in the newly established states after the Great War. In the region itself, the Italian leadership encouraged post-war reconstruction. With regular supplies and well-organised rebuilding efforts, daily life soon became more predictable and secure. Nevertheless, the complexity of the post-war experience remained as anti-Yugoslav tendencies started to increase in Italian politics and set the tone for the years to come.

Avtor v rokopisu obravnava življenje prebivalstva v času prve svetovne vojne na ožjem območju Bovškega. Vidike vsakdanjega življenja prebivalstva obravnava v luči korenitih sprememb, ki jih je prinesla vojna. Območje, ki mu je posvečena monografija, ni bilo izpostavljeno vojni le z ukrepi oblasti ob prehodu v vojno stanje, pač pa je specifično po tem, da je bil velik del tam živečega prebivalstva zaradi bližine potencialnega in nato dejanskega območja vojaških operacij začasno izseljen ter da je Bovško postalo del frontnega območja in da je bil njegov velik del okupiran s strani vojne nasprotnice Italije

Avtor je za prebivalstvo sila dinamično obdobje in samo pokrajino razčlenil z občutkom za krajevno različne prilike in zgodbe posameznih prebivalcev, hkrati pa je znal označiti njihov lokalni dogodek kot del velikih dogajanj na frontah in v notranjem delovanju.

dr. Damijan Guštin

Študija, ki se pod temeljnim naslovom Srce se mi trga od žalosti posveča vsakdanjemu življenju prebivalstva na Bovškem med veliko vojno, predstavlja spoznanja mladega raziskovalca, poklicnega zgodovinarja in arhivista, ki je s temi kraji in njihovo zgodovino tudi sam usodno povezan. Temu ustrezno je v uvodu svoje študije avtor temeljito posegel po predstavitvi zgodovinopisja, ki se posveča prvi svetovni vojni tako v svetovnem merilu kakor tudi na domačih tleh. Pri tem je njegova pozornost usmerjena predvsem na italijansko bojišče, s čimer so kraji ob Soči imeli osebne izkušnje in katerih sledi je mogoče opazovati še danes. A če je teh sledi v naravi veliko v podobi ohranjenih kavern, poti ali nenazadnje izkopanih artefaktov, povezanih s srditimi boji in prelito krvjo, je teh, po avtorju, mnogo manj moč najti v obliki arhivskega gradiva ...

Avtor si je samo študijo zastavil v treh sklopih; prvi obravnava začetek vojnih dni pa vse do vstopa Italije v vojno; drugi, osrednji sklop, predstavljata vojni leti 1915–1917, ko je tod najbolj divjal vihar bojnega groma; tretji del pa je posvečen dobi po preboju soške fronte vse do prvih let po koncu velike vojne. Pri tem si ne dela utvar, da je uspel odgovoriti na vsa zastavljena vprašanja, v upanju, da bodo nekatera morda k raziskovanju spodbudila tudi druge.

dr. Miha Šimac

**INŠTITUT
ZA NOVEJŠO ZGODOVINO**

Cena: 25 EUR

